

YTTRANDE

Utbildning & Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

REMISSVAR SOU 2009:73 – VÄGVAL FÖR FILMEN

Women in Film and Television, Wift, vill härmed lämna följande synpunkter på SOU 2009:73 "Vägval för filmen".

Inledning om Wift och bakgrund

Women in Film and Television (Wift) är en politiskt obunden, ideell organisation som synliggör och stärker yrkesverksamma kvinnor i alla funktioner inom film, tv och annan rörlig bild, bl.a. genom att:

- * *skapa nätverk, nationellt och internationellt*
- * *skapa mötesmöjligheter för medlemmar*
- * *förse medlemmar med aktuell information*
- * *stötta medlemmar i deras professionella karriärer*
- * *bidra till forskning och debatt om kvinnors villkor inom film och tv*

Women in Film and Television bildades i Los Angeles i början av 1970-talet som en protest mot den manliga dominansen i filmbranschen. Bakgrunden var en undersökning som visade att endast tre procent av alla inspelade TV-manus 1972 var skrivna av kvinnor. Undersökningen väckte stor uppmärksamhet och blev startpunkten för Wift.

10 000 medlemmar över hela världen

Idag har organisationen över 10 000 medlemmar och finns representerad i ett fyrtiotal länder bl.a. Australien, Danmark, Norge, Storbritannien, Italien, Jamaica, Mexico, Ryssland och USA.

I slutet av 2003 bildades Wift Sverige i Stockholm. Inom några månader startade även avdelningar i Göteborg, Luleå och Malmö.

Sedan starten har Wift bl. a. gett ut forskningsrapporterna "Att göra som man brukar - om beslutsprocesser i filmbranschen" och "Om kvalitet - synen på kvalitetsbegreppet inom filmbranschen". Vi har haft regelbundna luncher, träffar med inbjudna gäster och ordnat filmvisningar och filmfestivaler. Wift utnämner varje år en hedersmedlem. Skådespelaren Ann Petrén, animatören Anna Erlandsson, regissören Maria Blom, genusforskaren Eva Mark, juristen och f.d. JämO Claes Borgström och Ingrid Edström f.d. Vd Svenska Filminstitutet,

Chef för Barnredaktionen TV2 m.m. har hittills blivit utnämnda. Wift lämnade remissvar på 2006 års Filmavtal.

Föregångaren till Wift var Svenska Kvinnors Film Förbund, SKFF, som bildades som en ideell organisation 26 april 1976.

”Jordmånen var gynnsam och vindarna förliga och kvinnor världen över samlades i protester över sin andrarangsplacering i tillvaron. FN hade deklarerat kvinnoår 1975 och kvinnor samlades på internationella möten för att föra fram sin syn på tingens ordning eller oordning, knyta kontakter och skapa nationella och internationella kvinnoorganisationer. I Stockholm arrangerades ett möte där 500 kvinnor inom filmvärlden såg det nödvändigt att värna om kvinnor i film inom en organisation. En av initiativtagarna till mötet var Mai Zetterling. Idag, 15 år senare organiserar SKFF omkring 200 kvinnor.”

Så skrevs i ”Rapport om kvinnor i svensk filmproduktion” som gjorde 1991.
Vi har valt att koncentrera oss på det som påtagligt berör oss som kvinnor i svensk film.

Om nuvarande Filmavtal

Med stor förväntan har vi inväntat Kulturdepartementets, SOU 2009:73 - *Vägval för filmen*. Möjligheterna till en rejäl och offensiv filmpolitisk satsning finns, anser vi. Under åren har erfarenheter om svensk film samlats i olika utredningar och uppvaktningar från filmmiljön har gjorts till utredaren. En positiv atmosfär om svensk film råder, biobesöken går uppåt och aldrig har så många sett på film och då även svensk film som idag.

Det yttersta ansvaret för filmen bör handhas av staten för att säkerställa värdefull svensk film från oberoende sårintressen och ekonomiska påtryckningar. Utredaren skriver, ”Filmen har ett värde i sig som konststart.” Detta medför som Utredaren uttrycker det, ”Filmpolitiken kan inte reduceras till en intern angelägenhet för filmavtalets parter.”

Filmavtalet har genom åren urholkats. De professionellt berörda, upphovsmännen och filmarbetarna har inget som helst inflytande över hur villkoren för deras konstnärliga verksamhet utformas.

Det innevarande filmavtalet var redan när det infördes underfinansierat. Redan i sin utredning om filmen från 1998 konstaterade Peo Enquist att det behövdes 436 årliga miljoner för att förverkliga ambitionsnivån som då formulerades. Resultatet för året efter utredningen låg 140 miljoner sek under det beloppet. En avgörande förstärkning av resurser och medel måste till för att svensk film skall bli något att räkna med nationellt och internationellt.

Grundläggande för innevarande filmavtal har varit, att där film visas där skall medel återföras till filmpolitiken. Dagens situation där omsättningen på DVD/video vida överstiger biobesöken och där de olika TV-kanalerna visar väldigt mycket film pekar på ohållbarheten i finansieringen av avtalet. Utöver detta visas idag film på Internet. Förslag på hur dessa visningar skall kunna återföra medel till svensk film saknas eftersom diskussionerna tydligen aldrig har slutförts.

Oavsett att Filmutredningen inte fick föreslå något som ställde krav på ökad finansiering vill vi ändå poängtera den återlåtning av kreativa krafter tillika resursslöseri av mänskligt kapital som idag råder. Vi menar att det inte är ansvarsfullt att utbilda kreatörer på Filmhögskolorna om de inte efter sin examen kan skaffa sig de erfarenheter som är så nödvändiga direkt efter utbildningen.

Svensk film lider brist på resurser och medel inom alla områden, produktion, distribution, visning och bevarande av vårt filmarv. Ännu en gång vill vi poängtera att detta i synnerhet drabbar kvinnorna i den svenska filmmiljön.

Jämställdhet

Vi observerar att jämställdhetsfrågan återkommande nämns som sista punkt.

Vi anser att det är en fråga om demokrati att kvinnorna i svensk film behövs för helheten av den svenska filmmiljön. Vi ser också detta mot bakgrund av vad Utredaren skriver,

”Filmen är en central konstart och kulturyttring i det moderna samhället. [...] den konstart som når flest människor. [...] Filmen har ett eget kulturellt och estetiskt berättigande, samtidigt som den formulerar och förmedlar bilder av samhället. Filmen ger mer än någon annan konstart på ett konkret sätt bilder av ett land och dess människor. Filmen både formar ett lands självbild, som kan vara mer eller mindre mångfacetterad, och ger omvärlden dess bilder av ett land.”

Ordet ”bör” istället för ”skall” finns fortfarande med i skrivningarna, vilket gör att det saknas verktyg för att genomföra de med god vilja formulerade målsättningarna. Det finns inget formulerat om konsekvenser ifall målsättningen inte uppnås. Det är vi återigen starkt kritiska till och vi menar att det måste till en precisering av vilka filmpolitiska verktyg som Svenska Filminstitutet kan förfoga över för att uppnå målsättningen, 60-40. Kontrollstationen som finns med i det innevarande avtalet kan vi konstatera, har inte räckt till.

En Framtida Filmpolitik får inte hamna i föråldrade modeller, får inte befästa gamla maktstrukturer och branschintressen.

Finansiering av den svenska filmpolitiken

Vår uppfattning är att det är viktigt att säkra kvalitet och kontinuitet inom svensk film. Staten måste vara, som Utredaren skriver, ”den yttersta garanten för filmpolitiken i Sverige...” Ifall avtalsmodellen skall upphöra måste det finnas en Filmlag och i förlängningen ett avtal à la ”public serviceavtal” som reglerar verksamheten och i likhet med Sveriges Radio och Sveriges Television omförhandlas med staten vart sjätte år. Vi anser att *Filminstitutet skall vara ett Nationellt Institut för den Rörliga bilden*, ett centrum för utveckling av bilden, liksom ett centrum för att ge stöd till produktion, distribution, visning och bevarande av all sorts film. Ett Filminstitut som utvecklar och värnar hela området för den rörliga bilden, främjar kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet.

Vi vill rekommendera er att ta del av det polska exemplet på hur de finansierar den polska filmen.

I Polen finns en Filmlag och där alla som använder, utnyttjar eller visar film betalar en avgift. Utöver det bidrar staten med medel. Även Bulgarien har infört detta system. Vi säger; kan Polen så kan vi i Sverige!

Genus

Diskussionen om kvinnor i svensk film har pågått länge. § 4 som infördes i det innevarande avtalet såg Wift oerhört positivt på. Våra förväntningar var höga på att något äntligen skulle hända, att en förändring skulle ske vad gäller regi, manus och produktion och utöver det filmfotografer. Detta har inte besannats. Marginella förändringar har skett när det gäller producenter och i viss mån manus, men på regisidan är det lika illa som det var under 80-, 90- och 2000-talet. För att inte tala om utvecklingen för filmfotograferna och andra tekniska yrken, den är obefintlig.

Inom alla kategorier utbildas kvinnorna och när det gäller regi, manus och produktion är det 50-50 fördelning på våra två Filmhögskolor. En viss förändring har skett på producentsidan och det kan bero på att de stora filmbolagen, t.ex. SF, Sonet Film och Filmlance anställer många som gått produktionslinjen. Så är inte fallet när det gäller regi. Regissörerna initierar många gånger projekten själva och söker sig till redan etablerade producenter.

Wift hävdar med självklarhet att kvinnors deltagande i den svenska filmmiljön är lika med kvalitet. Publikens upplevelse berikas av att möta och ta del av både kvinnors och mäns erfarenhetsvärldar. För att få till stånd en långsiktigt och systematisk förändring krävs radikalare och mer kraftfulla åtgärder som t.ex. riktade ekonomiska satsningar, uppföljningar och ett pedagogiskt arbete bland de stora filmbolagen och dess producenter.

Wift anser att det är nödvändigt att påbörja en förändring av de grundläggande strukturerna i filmbranschen. Detta åtagande bör Svenska Filminstitutet, såsom filmpolitisk verkställare, ha

ansvar för. Den fortlöpande och årliga redovisning samt kontrollstation som har funnits under innevarande avtal räcker inte. Det har med all tydlig önskvärdhet, visats.

Om Regering och Riksdag menar allvar med att även svensk film skall omfattas av den jämställdhetspolitik som tillämpas i övriga samhället, måste ordet *bör* bytas ut mot ordet *skall*. Först då anser Wift att filmbranschen kommer att tvingas att ta itu med de grundläggande och traditionella strukturer som hindrar kvinnor från att få lika framträdande positioner i svensk film som män.

Det är ytterst en fråga om demokrati.

Produktionsstöd

Det säkraste sättet att få bra film är att lita på filmarnas egen kapacitet och kompetens. För att säkra den konstnärliga friheten och autonomi är det viktigt att eftersträva en stor personalrotation på de beslutsfattande tjänsterna.

Nivån för stöden till de enskilda filmerna måste avsevärt ökas för att vi skall få en film som kan konkurrera med de europeiska filmerna.

Besluten som fattas av konsulenterna måste fattas med full integritet och självständighet. Vi önskar transparens i tillstyrkande av stöden för att i vår "lilla miljö" undvika att jäv förekommer. Det formella beslutet av stöd till svensk film skall tas av Filminstitutets styrelse. Vi vill också att tillsättandet av konsulenter sker med större öppenhet, t.ex. kan hearing/utfrågande av de sökande ske med hjälp av filmorganisationerna, där Svenska Filminstitutets ledning och styrelse medverkar. Konsulenterna skall tillsättas av styrelsen.

När det gäller filmgenrer vill vi understryka hur den dåliga finansieringen särskilt påverkar dokumentärfilmen och barn- och ungdomsfilm. När det gäller dokumentärfilmen vill vi hänvisa till Rapporten, **Dokumentären på vita duken – succé eller olycklig kärlek?**, biograflanserade dokumentärfilmer i Sverige 2003-2009: produktions- och finansieringsvillkor samt distributionsresultat. En Rapport som har gjorts av Karolina Lidin, på beställning av Svenska Filminstitutet.

Dokumentärfilmen är synnerligen framgångsrik inom svensk film idag. Fler och fler vill se dokumentärfilm på bio och i andra fönster. Detta är en filmgenre som är mycket styvmoderligt behandlad. Vi anser också att dokumentärfilmen skall kunna vara både lång och kort och stå helt oberoende från televisionen. Det ligger i dokumentärfilmens natur att äga sitt oberoende. Vi vill också återigen påminna om den utredning som Leif Furhammar gjorde (bidrag till svensk TV-produktion SOU 1997:172) och PO Enquists utredning inför innevarande filmavtal där de skriver om inrättandet av en särskilt TV- fond.

Vi vill också understryka att animationsfilmen är en uttrycksform där Sverige är och har varit oerhört framstående som filmland. För att fortsätta utvecklingen av animationstekniken anser vi att det skall finnas ett särskilt stöd till animerad film. Animationen skall kunna förekomma i alla genrer.

Ersätt det nuvarande publikrelaterades stödet med marknadsstöd

Wift motsätter sig förslaget att helt ersätta nuvarande Publikrelaterade stödet (PRS) med ett marknadsstöd. Vi kan tänka oss en kombination med ett visst fortsatt marknadsstöd, som är ett förhandsstöd. Däremot måste efterhandsstödet, Publikrelaterade stödet (PRS), som även gynnar den utmanande filmen, finnas kvar för att kunna attrahera privatkapital genom att risknivåerna i kostsamma projekt kan reduceras.

Nytt stöd

Utredaren föreslår att ett nytt filmstöd inrättas, NY FILM. Det ser vi som positivt. Dock menar vi att, om det skall omfatta allt det Utredaren skriver krävs ett mycket högre belopp.

Tillgänglighet

Hur visas våra filmer och hur når vi publiken med kort- dokumentär- och spelfilm? Idag när det råder biografmonopol eller "en monopol liknande" situation så blir det än viktigare hur filmerna ges möjlighet att nå sin publik. Vi ser det som angeläget att våra filmer på olika sätt kan nå publiken över hela Sverige. Det behövs en utbyggnad av visningsmöjligheterna, dvs. biograferna. Vi ser biografen som en kulturell mötesplats och vi anser att det är nödvändigt att stat, kommun, landsting och regioner samverkar för att tillgängliggöra svensk film.

Det gäller att se till varje films specifika förutsättningar. Kravet på distribution på biograferna för långfilm bör omarbetas och Wift menar att det måste bli teknikneutralt när det gäller visning av film.

Wift stöder utvecklingen av digitala biografer.

Televisionens roll måste involveras i resonemangen.

Forskning och utbildning

Vår föreställning om tillvaron präglas av bilden – den digitala tekniken medför förändrad etik och moral. Rättssäkerhet och den enskilda människans integritet måste ses i perspektiv av detta.

Medel för forskning och utveckling av den rörliga bilden, ekonomiskt och tekniskt såväl som nya former för produktion, distribution och visning, skall hanteras av Svenska Filminstitutet

I skolvärlden anser vi att den rörliga bilden skall tillhöra ett av kärnämnen för att ge unga människor verktyg att förhålla sig till vår mediavärld. Inom Svenska Filminstitutet finns möjligheter att utveckla avdelningen som idag arbetar med Film i Skolan.

Arkiv, förvaltande av vårt kulturarv

Wift stöder en digital lansering av vårt svenska filmarv. Wift anser att det skall ingå i Filminstitutets uppdrag att tillgängliggöra äldre filmer på såväl DVD som via nätet. Att få tillgång till svensk film genom tiderna är angeläget för att se oss själva i ett större filmsammanhang. Det är också av betydelse för varje generation att få tillgång till det som gjorts tidigare för att kunna utvecklas och utveckla filmen.

Utöver det vi ovan nämnt anser vi att **Konstnärsnämnden** och det stöd de ger, är ovärderligt för att ge möjligheter till filmskapare av alla sorter att utmana sina konstnärliga uttryck. Eftersom inkomstgarantin har avskaffats menar vi att de medel som tidigare utnyttjas för detta, tillförs Konstnärsnämnden och möjligheter ges till fler 5- och 10-åriga stipendier. När det gäller projektstöden som Konstnärsnämnden fördelar, anser vi att de är av avgörande betydelse för att skapa fler källor att söka medel från när det gäller utveckling av talanger och pröva nya vägar för alla filmskapare.

Avslutning

Vi instämmer att vi idag står inför ett vägval inom filmen. Utveckling av ny teknik skapar nya produktions- och visningsmöjligheter. Det är också ett vägval i så måtto att vi lever i en föränderlig värld, en globaliserad värld av gränslöshet där det gäller att inte nya gränser sätts i gränslöshetens namn.

Film är kultur

Den absolut största aktören inom filmområdet, videobranchen står utanför avtalet och tillför därför heller inte avtalet några medel. För att säkerställa att svensk film står oberoende från särintressen och ekonomisk påtryckning och garantera att filmen som uttrycksform jämföras med andra kulturyttringar oberoende av intäkterna från bl.a. amerikansk film bör det yttersta ansvaret för filmen handhas av staten. Filmen är den konstform som i särklass når ut och nyttjas av flest medborgare därför bör också filmen tilldelas mer pengar som står i relation till filmens inflytande. Filmen i våra grannländer, Norge och Danmark erhåller avsevärt större stöd från staten. Ska filmen vara den dynamiska tillväxtbransch som förslaget talar om så måste produktion av filmen växa.

Att göra film är att ge en tolkning av världen och skapa nya traditioner.

Världen ser inte ut imorgon som vi ser den idag.

Allt handlar om hur vi skapar identifikation och synliggör vår värld, vår samtid I detta måste filmens kvinnor delta och ge sin gestaltning och vision.

Vill vi att det kulturarv vi lägger grunden för idag skall spegla den tid vi lever i och då måste vi ta tillvara på de krafter som verkar idag – skapa möjligheter för filmskapare, kvinnor och män att gestalta och skildra vår tid.

Stockholm den 29 januari 2009

Christina Olofson
för

Styrelsen för Wift Sverige

Daniella Elmqvist Prah ordförande

Elisabet Gustafsson ordförande

Ingrid Edström Ylva Gustavsson, Lena Hansson Varhegyi, Annika Hellström, Aase Högfeldt, Sara Nordlund Christina Olofson, Lotta Andgren Renée Axö Bergqvist, Helene Magnusson, Lisa Rosengren, Philippa Wallér.

.....
Elisabet Gustafsson, Ordförande Wift Sverige
Telefon: 070-257 80 50